

Prilog

Odgovor na pitanje: »U kojoj mjeri ste osigurali teorijsku osnovu za Hitlerovu politiku *Grossrauma*?«¹

Da počnem. Riječ *Grossraum* nije moj pronalazak. Ona se pojavila u općoj upotrebi u Njemačkoj nakon 1923. i ja nemam monopol na nju. To jest i ostaje riječ krajnje dvostrukog značenja. Nastojao sam formulirati i unaprijediti modernu koncepciju prostora (*Raubegriff*) sredstvima i metodama moje discipline. Bio sam angažiran u znanstvenim istraživanjima koja nisu imala druge svrhe do unapređivanja znanja. Opisao sam taj položaj, s poštovanjem spram znanstvene nezavisnosti i neospornosti u predgovoru moje teze o *Grossraumu* i međunarodnom pravu (*Völkerrechtliche Grossraumordnung*), i dao sam tom djelu moto: »Mi smo moreplovi na otvorenom moru i svaka knjiga ne može biti ništa drugo do brodski dnevnik.«²

Time sam specificirao svoj položaj s poštovanjem spram svake političke platforme i svakog političkog režima, a posebno s poštovanjem spram prostornog problema i problema *Grossrauma* u znanosti međunarodnog prava. Pretpostavljam da su moje preporuke kao znanstvenika takve da ne trebam to elaborirati činjenicama. Uvijek sam zadržao znanstveni smjer bez obzira na to jesu li mi glasnogovornici dnevne politike aplaudirali ili su me ocrnjivali, prihvaćali ili ignorirali moje formulacije. Politički interes, koji promjenjivi vladodržci i režimi nalaze u znanstvenim teorijama, kontinuirano se mijenja. Učenjak je stoga suočen s najkontradiktornijim situacijama. On nastoji izbjeći nepotrebne konfrontacije da ne bi povrijedio svoje protivnike. Za ostalo, on mora vjerovati da će njegovi intelektualni impulsi i metodički argumenti ujedno zaštititi i spriječiti da se njegove znanstvene namjere izjednače s političkom propagandom.

U odgovoru na pitanje do kojeg stupnja sam ja, kroz moj rad, osigurao teorijske osnove za Hitlerovu politiku *Grossrauma*, htio bih prije svega prokomentirati moje osobne veze s praksom Hitlerova režima i njegovom politikom pokoravanja.

¹ Pismeni odgovori na pitanja prof. dr. Roberta M. W. Kempnera istražitelja u Nürnbergu, 18. travnja 1947. godine. Schmittove pismene odgovore na Kempnerova pitanja na engleski je preveo Capers Rubin. Riječ je o kopiji originala koju je Carl Schmitt dao Georgu Schwabu kasnih pedesetih godina. Originali se mogu naći u Schmittovu *Nachlass* u Die staatlichen Archive des Landes Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf.

² Kako nije imao tekst pred sobom, Schmitt se pogrešno prisjeća svoga mota. On treba glasniti: »Mi smo svi moreplovi na putovanju bez kraja i svaka knjiga nije ništa do brodski dnevnik«.

Moj osobni odnos spram Hitlerove politike pokoravanja

1. Nikada u životu nisam razmijenio nijedne jedine riječi s Hitlerom. U dvanaest godina njegove političke moći, nikada mu nisam bio predstavljen ili se s njime rukovao. Stoviše, nikada nisam nastojao niti želio, niti ohrabrivao bilo koga drugoga da dovede do toga. Također, nikada nisam razgovarao niti nastojao razgovarati s Heinrichom Himmlerom, Josephom Goebbelsom, Alfredom Rosenbergom, Martinom Bormanom, Rudolfom Hessom, Ernstom Bohlom i većinom ostalih utjecajnih ljudi tog režima; nikada nisam proveo čak ni jednu sekundu u njihovu društvu. Hermanna Goeringa nisam vidio od 1936; od tada nisam pokušavao vidjeti ga ili razgovarati s njim. Vidio sam Joachima von Ribbentropa jednom, 1936, i izmijenio s njim nekoliko nevažnih riječi. Inače, s njim nisam ni razgovarao niti sam tražio s njim sastanak. Hansa Franka vidio sam samo nekoliko puta nakon mog ocrnjenja u javnosti u prosincu 1936: dva ili tri puta 1937/38. zbog stvari vezanih uz Akademiju za njemačko pravo, jednom u društvu Richarda Straussa, i dva puta za vrijeme rata u društvenim okupljanjima koja je inicirala gospođa Frank. Nikada ga nisam potražio u njegovu svojstvu generalnog guvernera Poljske, nikada nisam bio u Krakówu ili bilo gdje drugdje u Poljskoj, i nikada nisam stupio na okupirani poljski teritorij za vrijeme pet godina njemačke okupacije.

2. Od 1936. nitko me nije pitao za pravno mišljenje (Gutachten), niti ured niti pojedinac, ni službeno ni privatno, niti sam dao takvo pravno mišljenje bilo Ministarstvu inozemnih poslova, partijskoj vlasti, oružanim snagama, za poslove ili industriju. Također, nisam dao savjet koji bi na bilo koji način, makar nejasno, bio povezan s Hitlerovom politikom pokoravanja i okupacije. Niti sam ikada dao ili sudjelovao na ijednoj jedinoj novinskoj konferenciji i nisam primio nikakve specijalne informacije ili instrukcije. Nisam bio, niti sam nastojao da budem, pozvan na okupljanja intelektualaca koja je Ribbentrop organizirao u svojoj kući na selu u Fuschlu, u kolovozu 1939, ako ne griješim. Poput mnogih drugih profesora prava, sudjelovao sam u nekoliko susreta u Ausschuss für Völkerrecht koje je vodio prof. Viktor Bruns s Akademije njemačkog prava. Ali ni tamo nisam sudjelovao u diskusiji ne želeći imati niti postići ikakav utjecaj.

3. Za vrijeme rata nisam imao nikakvu službu ili položaj, niti kao savjetnik u sudskoj materiji ili savjetnik pri vojnoj administraciji u okupiranim područjima, kao član suda časti ili nešto slično. Nikakav takav položaj mi nisu ponudili, niti sam ga pokušao dobiti. Nisam naslijedio prof. Brunsu kao direktor Instituta für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht (Kaiser — Vilhelm — Gesellschaft), kada je prof. Bruns umro u rujnu 1943.

4. Nakon mog ocrnjenja u javnosti u prosincu 1936. godine, dobio sam mogućnost da predajem u inozemstvu tek 1942. kada su se Himmler i oni oko njega osjetili nesigurnima u odnosu na strane zemlje te su smatrali da je bolje da više jednostavno ne ignoriraju, kao što su dotad radili, pozive stranih pravnika i pravnih škola, koje su vršile pritisak, htijući me za predavača. Sva moja kratka inozemna putovanja zbog predavanja imala su znanstveni

karakter i nisu se razlikovala od predavanja drugih njemačkih znanstvenika, primjerice profesora romanskih jezika Karla Vosslera, koji je predavao u isto vrijeme kada i ja, u proljeće 1944, u Španjolskoj i Portugalu. Priznati strani učenjaci, koji su bili prisutni i čuli moje predavanje bolje će to potvrditi. Nisam primio nikakva posebna uputstva ili odredbe za ta putovanja. U pogledu stroge i sumnjičave kontrole njemačke tajne službe, bio sam bez sumnje oprezan kao i sve druge kolege.

5. Nikada nisam primio odlikovanje niti od Hitlerove vlade niti bilo koje druge strane vlade, kao ni jedan od brojnih ordena koji su tako darežljivo dijeljeni prigodom bilo kakvih uspjeha vanjske politike (Ostmark-Abzeichen, Sudetenland-Abzeichen, Generalgouvernement-Abzeichen, etc.). Nikada nisam primio jednostavni Križ za ratne zasluge, koji je pri kraju dobio svaki vratar, dok su oni na višim položajima primali (Viteški križ) za ratnu zaslugu. Također nisam dobio nijedno od visokih ili nižih odlikovanja koje su masovno dijelile talijanska i mađarska vlada nakon 1936. U zimi 1943/44. rumunjska i mađarska vlada mi je namjeravala dodijeliti nagradu kao mnogim drugim njemačkim učenicima (Gemilscheggu, Butenandtu, i dr.) koji su predavali u Rumunjskoj. Ali u mom slučaju objava koja je trebala to potvrditi, nikada nije napravljena. Također sam izbjegavao da uradim bilo što s tim u vezi i nikada time nisam dosađivao nijednom od brojnih prijatelja i studenata. Usprkos mnogim mojim španjolskim prijateljima i obožavateljima, nisam primio španjolsku počast. Godine 1938. Francova vlada me htjela imenovati članom Kraljevske španjolske akademije; već je bila objavila naimenovanje u štampi. Ali njemačka vlada je izričito odbila odobrenje za mene i zahtijevala da prof. Bruns bude imenovan umjesto mene, što je, što se mene tiče, bilo u redu.

6. Nikada nisam imao institut, nikada nisam postao rektor ili dekan, nikada nisam imao auto, ni službeni niti privatni, nikada nisam posjedovao kuću ili imovinu, nisam imao nikakvo bogatstvo osim moje biblioteke. Moj prihod nakon 1933. bio je znatno manji nego prije te godine. Plaća člana državnog vijeća (Staatsrat), 6000 maraka godišnje, nije ni izdaleka nadoknadila gubitak honorara za pravna mišljenja i književne publikacije, koji su dostizali između 10 000 i 15 000 maraka godišnje. Cjelokupni prihod od svih izdanja moje knjige, *Völkerrechtliche Grossraumordnung*, nije dosegla ni 10 000 maraka. Naklada je bila mala, kao što je i slučaj sa čisto znanstvenim raspravama. Nisam ovdje spomenuo nepostojanje privatnog bogaćenja u namjeri da se branim protiv optužbe za pohlepu ili vlastiti interes. Nitko do sada nije napravio takvu optužbu. Spomenuo sam ovdje moju financijsku situaciju zato jer ona osigurava ključ razumijevanja moje stvarne situacije u sistemu koji je u potpunosti upregnut u brzo bogaćenje i javno priznanje. To da sam preživio dekadu javnog klevetanja i privatnog špijuniranja, ne može se ni na koji način objasniti činjenicom da sam bio neobičan i također čudan primjer državnog člana vijeća. Bio sam član državnog vijeća od kojeg se ništa nije moglo ukrasti. To je činjenica koja se ne bi smjela potpuno predvidjeti u prosuđivanju mojih političkih odnosa s Hitlerovom politikom moći i njegovom politikom porobljavanja. To je važno za sud o mojim motivima i namjerama.

Teorijske osnove Hitlerove politike pokoravanja

Većinu onoga što je napisano u *Grossraum* u novinama i časopisima, upotrijebili su poslovni ljudi ili činovnici u uskom odjelnom ili privatnom imperijalizmu, tako da se riječ »teorijski« ne može dobro primijeniti na ono što oni imaju reći. Ono što se uz neko opravdanje može opisati kao teorijska osnova Hitlerove politike pokoravanja jest heterogena mješavina sastavljena najvećim dijelom od tri različite komponente:

1. od partijske doktrine, tj. od Hitlerovih tvrdnji u *Mein Kampf* i posebnih bioloških teorija *Lebensrauma* i teorije rase koju su zagovarali Rosenberg i njegovi deputati te drugi autoriteti partije;

2. od više zagovornih, apologetskih eseja i rasprava međunarodnog prava koji su se pojavili u časopisima i pamfletima i zauzeli pravno osporavane pozicije, definirane kao službeno stajalište njemačke vlade o posebnom razvoju i kontroverzama (invazija Poljske i drugih zemalja, pitanja zemlje, mora i zračnog rata, vojne okupacije, neutralnosti, itd.);

3. iz orijentacije koju je predložila grupa SS-ovaca koja je oko 1941. kreirala vlastiti časopis — *Reich, Grossmacht, Lebensraum* ili nešto slično (ustvari *Reich, Volksordnung, Lebensraum*). Moja znanstvena teorija *Grossrauma* u međunarodnom pravu na ta tri stava odnosila se na slijedeći način:

1) Moja teorija *Rauma* i *Grossrauma*, konstruirana na temelju racionalnih koncepcija, proturječila je partijskoj doktrini od početka. Utemeljena na konceptu *Rauma*, ona je odbacila biološko stanovište i argumente. Također sam izbjegavao govoriti o rasi, jer je do tada Hitler gotovo potpuno prisvojio tu neodređenu riječ. Svi uredi koji su se bavili kontrolom takvih izdanja gledali su me s otvorenim nepovjerenjem i neprijateljstvom, čak i kada su me, postavši nesigurni, tolerirali. (*Völkischer Beobachter*« (novina nacističke partije) nikad nisu spomenule moju knjigu (*Völkkerrechtliche Grossraumordnung*) ili moje ime, iako je inače bio stil režima da uzdiže do neba bilo što tipično za nacionalsocijalizam ili na bilo koji način poželjno. Nitko od vlasti nije kupio i distribuirao moju knjigu u propagandne svrhe, dok su najbjedniji pamfleti na svijetu masovno distribuirani. Knjiga također nije bila na listi ideološki priznatih tekstova. Nasuprot tome, vlasti koje je usmjeravao i na koje je utjecao Rosenbergov ured *Weltanschauung* etiketirale su to kao inkonzistentno s nacionalsocijalizmom (*nicht-national-sozialistisches*) i upozoravali su protiv mene u partijskim direktivama i sličnim odredbama zato jer sam bio katolik. Osvrt u nacističkom mjesečniku je u stvari osumnjičio moju knjigu da ju je inspirirao Vatikan. Autentični sljedbenici Hitlera smatrali su moju knjigu suvišnom i štetnom zbog toga jer je pravi nacionalsocijalist poznavao samo jedan standardni tekst, Hitlerovu knjigu *Mein Kampf*, i da je ta knjiga sadržavala program pokoravanja ruske zemlje i uništenje Francuske ali ni riječi o *Grossraum*u. Originalnost Hitlerove manjine, kao i njegovih kohorti, bila je nevjerojatna, a njihova oklopna egomanija užasavajuća. Takva riječ poput *Grossrauma* svjeda im se, budući da su u svojoj samovažnosti prisvajali sve što sadrži riječ *gross* (velik). Međutim, u njihovoj vjeri u jedinstvenost i neusporedivost svega što su učinili, još uvijek su imali dovoljno političkog instinkta da osjete duboku kontradikciju između *Grossrauma* i *Lebensrauma*, i

ideološku opasnost koju je kritički, znanstveni koncept *Rauma* upućivao fa-
moznom *Lebensraum*u.

Slijedeći mudrost drevne maksime *non possum scribere in eum, qui po-
test proscribere*, bio sam oprezan s takvim oponentima i izbjegavao sam po-
lemičke odgovore. Što se ostalog tiče, još uvijek postoji potreba za objašnje-
njem zašto je moja rasprava o *Grossraum*u i međunarodnom pravu objavila
štampa nacističkog *Rechtswahrerbunda*. Moja rasprava o *Grossraum*u i me-
đunarodnom pravu bila je jedno od predavanja koje se bavilo pitanjem me-
đunarodnog prava, a održano je početkom travnja 1939. na konferenciji kiel-
skog Instituta za međunarodno pravo prilikom obilježavanja 25. godišnjice
rada nekolicine njegovih profesora, među njima također poljskog sveučilišnog
profesora. Predavanja je objavio direktor Instituta prof. Ritterbusch, u zbirci
Deutscher Rechtsverlag. Bez ikakva napora s moje strane i također na opće
iznenađenje u Njemačkoj, u sredini travnja moje predavanje je naglo po-
stalo slavno zato jer su (londonski) »Times« i »Daily Mail« objavili opširnu
reportažu. Kao rezultat, predavanje se pojavilo u posebnom izdanju, dok bi
inače naprotiv sigurno ostalo pokopano s drugim predavanjima u konferen-
cijskim okvirima. Zahvaljujući takvom tipu publikacije moja je knjiga izbjegla
cenzuru partije, posebno Rosenberga. To mi je jako odgovaralo. To je bila
šala o Levijatenu i svaki autor koji je osobno iskusio pritisak intelektualnog
bankrota cenzure, znat će kakvu sam satisfakciju time dobio.

2) Ova kategorija se bavi argumentima pravne znanosti i međunarodnog
prava budući da se oni pojavljuju u većini sukoba vanjske politike, u kojoj
svaka strana, više ili manje elegantno, nastoji demonstrirati pravednost svog
slučaja i nepravdu oponentova slučaja. Sa stajališta Hitlerovih metoda bilo je
teško raspravljati za njemačku stranu na taj način. Međutim, postojao je niz
kontroverza koje su pokrenule brojna pitanja međunarodnog prava. Obuzdao
sam se od izražavanja bilo kakvog zagovornog ili apologetskog mišljenja s
poštovanjem spram ovih pitanja — invazije stranih zemalja, ratnog prava,
prava neutralnosti itd. Najznačajniji znanstveni pravni časopis koji se bavio
pitanjima međunarodnog prava s njemačke točke gledišta bio je u tim godina-
ma (1939—45) »*Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völker-
recht*«, koji je izdavao prof. Viktor Bruns, direktor Instituta za strano javno
pravo i međunarodno pravo društva »Kaiser Wilhelm«. Bruns, koji je vodio
i Međunarodni komitet prava akademije za njemačko pravo, bio je stručnjak
za međunarodno pravo međunarodnog ugleda i osobno se vrlo isticao. Kada
je umro u jesen 1943, »*American Journal of International Law*« objavio je ne-
krolog s velikim poštovanjem. Jedan od suizdavača tog časopisa bio je grof
Stauffenberg, brat, kolaborator i ortak nesretnog grofa Stauffenberga, koji je
skovao pokušaj ubojstva Hitlera, 20. lipnja 1944. Iako je list naveo mene i
Heinricha Triepela kao »suizdavače«, nakon 1936. ja nisam više imao nikakva
utjecaja niti sam više publicirao članke u tom časopisu. Časopis je zaista ob-
javljivao vrijedne članke i dobar materijal prikupljen od službenih njemačkih
vlasti. Ne znam kako je funkcionirala njegova suradnja s Uredom inozemnih
poslova. To nikada nisam pokušao saznati, a prof. Bruns mi vjerojatno nikada
ne bi dopustio da saznam tu strogo čuvanu tajnu njegova časopisa.

U drugoj razini bio je »*Monatshefte für auswärtige Politik*«, koji je iz-
davao prof. Fritz Berber. U njemu su objavljivani kraći članci i komentari

tekućih događaja koji se bave međunarodnim pravom. Više se ne sjećam jesam li ili nisam objavio članak u tom časopisu za vrijeme rata. Ako jesam, onda je to mogao biti samo osvrt mog *Völkerrechtliche Grossraumordnung* — a ne zagovornička ili apologetska tvrdnja s obzirom na konkretan događaj ili suvremenu kontroverzu. Serije pamfleta koje su se bavile suvremenim pitanjima međunarodnog prava objavljene su u suradnji s tim časopisom, ali ja u tome nisam sudjelovao i nisam izdao takav pamflet.

Stari »*Zeitschrift für Völkerrecht*«, koji je osnovao Josef Kohlera, izdavao je tih godina prof. Gustav Adolf Walz i zadržao ga na relativno znanstvenom nivou. Nije imao, barem koliko ja znam, nikakvu čvrstu vezu sa službenom politikom ureda za inozemne poslove, barem ne one vrste koja je karakteristična za dva spomenuta časopisa međunarodnoga prava. Bio sam jedan od suizdavača i 1940. objavio sam u njemu poduži članak »*Raum und Grossraum im Völkerrecht*«, koji je u tančine razradio problem prostora i dodirnuo suprotnost dva prostorna poretka u međunarodnom pravu (kopna i mora).³

Zagovornički i apologetski članci koji su se odnosili na polemička pitanja međunarodnog prava za vrijeme rata češće su se pojavljivali u »*Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht*«. Nisam objavio takav članak, ali sam objavio jedan ili dva manja eseja, koja sam uključio u 2, 3. i 4. izdanje »*Völkerrechtliche Grossraumordnung*«. Članak koji sam napisao o konceptu Rauma sa stanovišta pravne znanosti također je bio objavljen u »*Zeitschrift für Raumforschung*«, časopisu koji se nije bavio pitanjima međunarodnog prava i vanjske politike. Taj članak, namjerno apstraktan, bavio se isključivo osobito teškim pitanjem nacionalnog teritorija. Uključio sam to kao posljednje poglavlje u četvrtom izdanju »*Völkerrechtliche Grossraumordnung*« u namjeri da ponovo otklonim bilo kakvu sumnju u čisto znanstveni karakter mog rada i da se distanciram od propagandnih slogana.

Časopis »*Deutsche Rechtswissenschaft*«, ne spada u tu skupinu publikacija koje se bave međunarodnim pravom. Unatoč tome, (oko 1941) objavio sam u tom časopisu značajan članak koji se odnosi na »*Die Auflösung des europäischen Völkerrechts in ein allgemeines internationales Recht*« (Raspad evropskog međunarodnog prava u opće međunarodno pravo). Taj članak također nije niti zagovornički niti apologetski. To je osobito važno s obzirom na moju dijagnostičku metodu formuliranja problema u međunarodnom pravu. To je inspiriralo slavnog ženevskog pacifistu i znanstvenika međunarodnog prava, prof. Hansa Wehberga, izdavača »*Friedenswarta*«, da objavi u svom časopisu (1943) dugačak članak koji se bavi mojom teorijom međunarodnog prava. Podnaslov članka prof. Wehberga glasio je: »*Auseinandersetzung mit Carl Schmitt*« (Razmimoilaženja s Carlom Schmittom). On je bio jedan od najranijih i najvažnijih predlagača kriminalizacije agresivnog rata. On je bio prvi evropski pravnik međunarodnog prava koji je promovirao krivičnu kaznu državne odgovornosti za agresorski rat. U to vrijeme, 1943. godine, moje publikacije o problemu Rauma i Grossrauma su još postojale i prof. Wehberg ih je isto tako dobro poznao. Uprkos tome, njegova »*Debatata s Carlom Schmittom*« nije sadržavala čak ni najmanju sugestiju da bi moja teorija mogla biti povezana sa zločinom napadačkog rata. I u sadržaju i u formi njegovi

³ Vidjeti uvod u četvrto izdanje *Völkerrechtliche Grossraumordnung*.

argumenti su se puno više vodili u terminima znanstvene debate. Bilo kojem čitaocu Wehbergova članka ne bi se nikad učinilo da me slavni pacifist zbog mog pisanja smatrao bilo zločincem bilo da me smatrao dijelom novog krivičnog prijestupa koji je inaugurirao sam Wehberg. Niti bi se ikada učinilo njegovim čitaocima da je njegova debata sa mnom bila debata sa zločincem, umjesto sa znanstvenikom kojeg je shvaćao ozbiljno.

3) SS je samo uzeo temu Grossrauma nakon 1940, najvjerojatnije zahvaljujući (dr. Werneru) Bestu,⁴ koji se pojavio u Francuskoj, a kasnije u Danskoj, i u tipično SS-ovskom stilu nastojao nadvladati taj interesantni novi predmet. Uz Besta, među izdavačima ovog novog časopisa (*Reich, Volksordnung, Lebensraum*) bilo je i nekoliko drugih SS vođa, čijih se imena više ne sjećam, te prof. Reinhard Höhn, upravitelj Instituta für Staatsforschung i nasljednik katedre pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Berlinu koju je ranije držao prof. Rudolf Smend. On je obavljao stvaran izdavački rad i usmjeravao je publikacije na inozemno administrativno pravo. Höhn je bio iznimno marljiv i nadaren. U neka druga, normalnija vremena, mogao je postati dobar učitelj i istraživač u svojoj disciplini. Međutim, on se prepustio usmjerenosti ka jeftinom i u osnovi reakcionarnom dogmatizmu. Ta grupa je imala ambicije da postane intelektualna elita i da formira vrstu njemačkog »trusta mozgova« na tom polju. Međutim, istodobno oni su bili prisiljeni predstaviti se kao predstavnici čistog hitlerizma. Budući da je to bilo teško izjednačiti s intelektom i »trustom mozgova« izrasla je unutrašnja kontradikcija, za koju je koncept Grossrauma bio vrsta kamena kušnje. S jedne strane, oni su težili prilagoditi tu novu interesantnu temu. S druge strane, držali su se autentičnog Hitlerova termina Lebensraum, i iskoristili su svaku mogućnost da to naglase, s najoštrijim, vrlo rasističkim biologizmom. Od zime 1941/42. rastuća unutrašnja nesigurnost postala je prepoznatljiva, a s njom i potreba bolje ideološke potpore od one koju je moglo pružiti zaleđe ortodoksnog hitlerizma ili literarna podrška rosenbergizma 19. stoljeća. Unutrašnje kontradikcije su se ogledale u taktikama spram moje teorije *Grossrauma* međunarodnog prava. S jedne strane, ona je bila već predobro poznata da bi se njome postupalo u Rosenbergovu stilu. S druge strane, oni je nisu mogli jednostavno usvojiti bez priznavanja njenih izvora. Zahvaljujući svojoj originalnosti i neusporedivosti, morali su se od nje oštro odijeliti. Najbolji članak protiv moje teorije *Grossrauma* objavljen u »Juristische Wochenschrift«, osudio ju je kao »unvölkisch«. On je inzistirao da se ne govori više o Völkerrechtordnungu nego da se izbjegne riječ Recht (pravo) i govori samo o Völkerordnungu. Höhn je napisao dugačak uvod svom novom časopisu, koji je izričito naslovio: »Debata s Carlom Schmittom«. Tako tih godina tamo nije bila samo velika »Debata s Carlom Schmittom« s pacifističke strane nego također sa strane SS-a, u vezi s čime su se još uvijek pojavljivali i mnogi drugi članci u znanstvenim časopisima. Za vrijeme rata bilo je otprilike tucet takvih razmjena mišljenja.

Höhnov uvod bio je vrlo pažljivo napisan, ali je propao kada se susreo s dubokom nespojivošću s biološko-rasističkim Lebensraumom i nacionalno konstruiranim Grossraumom. Meni je odmah bilo teoretski jasno kada sam

⁴ Bivši Hitlerov pravni savjetnik, pravni stručnjak Gestapa koji je bio opuno-moćeni namjesnik Reicha u Danskoj.

vidio da Höhn nije uzeo u obzir moju polazišnu točku, naime modernu koncepciju Rauma, nego je nastavio govoriti o *Grossraum* bez ikakve ideje o najtežem problemu — prostornom konceptu. Za mene, kriterij znanstvene diskusije problema *Grossraum* bila je uvijek svijest o koncepciji Rauma. Inače, zamagljenost koja okružuje bilo kakav grub slogan poput *Grossraum* ostaje gotovo neprobajna.

Smatrao sam iznenađni interes utjecajne SS grupe za moju teoriju razlogom za najveći oprez. Bilo tko, tko poznaje mene i moj rad ne bi nikada povjerovao da bih mogao postati umiješan u SS ideje ili nastojanja. SS-ovci su me javno ocrnili 1936. godine. Znao sam nešto o legalnim, paralegalnim i ilegalnim tehnikama SS-ovaca i Himmlerova kruga, i imao sam dobre razloge da se bojim interesa nove elite. Tako sam držao distancu s dužnim oprezom. Izbjegavao sam Besta, političkog vođu grupe; nikad nisam izmijenio riječ s njim niti se s njime rukovao. Kao kolegu često sam vidao prof. Höhna na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Berlinu. Bio sam pristojan i korektan prema njemu, kao što bi bila svaka razborita osoba kada zna da ga ta policija motri. I ovdje slijedeći maksimu *non possum scribere in eum qui potest proscribere*, nisam sudjelovao u javnim diskusijama.

Ovaj pregled različitih pokušaja utemeljenja Hitlerove politike pokoravanja pokazuje njihove bitno različite tipove i forme: iznad svega, pokazuje da moj potpuno teoretski položaj nije bio samo jedinstven i izoliran nego i potpuno drugačiji. Procese i situacije unutar totalitarnog sistema nije lako razumjeti izvana i *ex post facto*. Posebno je teško razumjeti situaciju u kojoj se može naći pravi teoretičar u takvu sistemu, naročito za vrijeme totalnog rata, kada mu na kraju čak položaj njegovih najbližih susjeda i najbližijih prijatelja postane često potpuno nejasan. Tu također ne postoji zaštita protiv eksploatacije rezultata znanstvenog istraživanja. Prosudivanje znanstvene diskusije o pitanjima međunarodnog prava postaje naročito teško, pošto je sam predmet po prirodi politički, a situacija se brzo mijenja. Relevantni procesi i činjenice međunarodnog prava, poput neosporivosti opće priznate (*de jure*) vlade ili ratificiranih rasprava moraju jednostavno biti priznati od jurista pozitivnog međunarodnog prava.

Objektivno, ono što je odlučujuće jest razlika između ozbiljne znanstvene teorije i propagandnog slogana. Ono što je subjektivno odlučujuće jest razlika između namjere da se promovira znanstveno istraživanje i znanje i da se promoviraju praktični ciljevi i postignu praktični rezultati. Ako netko usporedi spomenute pokušaje teorijskog utemeljenja Hitlerove politike s intelektualnim habitusom mog rada, na postavljeno pitanje je već odgovoreno. Moja teorija *Grossraum* i međunarodnog prava ima široki znanstveni okvir i rezultat je znanstvenog istraživanja; to je teorija koja je bila i trebala biti ozbiljno uzeta kao znanstvena hipoteza. Hitler nije imao politiku *Grossraum* u smislu te teorije. On je proganjao politiku protivnu toj teoriji i u mišljenju i u načelu. Netko može nazvati njegovu politiku politikom *Grossraum*, jedino ako ignorira specifično značenje te riječi i pretvori je u prazan slogan za svaki tip ekspanzije. Hitlerova politika pokoravanja bila je toliko primitivna da joj je bilo koja vrsta znanstvene analize svakako prijetila. U jednoj općepriznatoj svjetskoj debati, u kojoj bi došla u igru sva sredstva zapadnog racionalizma, sukob Hitlerove politike sa čistim znanstvenim konceptom, služio bi daleko

više tome da razotkrije tu politiku nego da osigura njene temelje. To može vrijediti i za biološku teoriju, ako je ona zaista znanstvena. U svakom slučaju, to je istina za temeljito logičko razmišljanje i znanstveni koncept međunarodnog prava nasuprot biologizmu Hitlerova Weltanschauunga. Sam Hitler i njegovi sljedbenici to su bez sumnje razumjeli. Zbog toga se čitava partijska štampa prema meni odnosila s potpunom šutnjom. Ako je nekoliko autoriteta, novinara i propagandista toleriralo da moje ime bude upotrijebljeno kao figura za reprezentaciju, to još nije teorijska osnova. Više pripada stilu totalitarnog režima da iskoristava imena brojnih znanstvenika, uništava što ne može iskoristiti i nastoji iskoristiti ono što ne može uništiti.

Zbog toga bi to bio samo jedan nepravedan i apsurdan dobitak za Hitlera — da pruži nezasluzeno povjerenje i intelektualno proturječnom sistemu — da uspoređuje svoju politiku pokoravanja s mojim potpuno izmišljenim i znanstveno konstruiranim konceptom. Kad bismo tako učinili, dali bismo posthumnu i potpuno nepravednu vrijednost tipu političke snage i ekspanzionizma koji je u osnovi bio zastrašujući posao.

Carl Schmitt

Prevela s engleskog:

Andrea Posavec